

De mysterieuze hoofddeksels van de Sfinx

Het ontsluiten van de geheimen van zijn exotische hoeden

Zijn dochter Elisabeth Ver Meer's dag boek

Constance Willems

Delft, 29 April 1666

Klopje Jo zei vandaag tegen mij, je zus Maria is toch jarig? Ik was dat helemaal vergeten, dat zij nu al 12 jaar is en ik nog steeds maar 8. Bah.

Waarom moest ze mij daaraan herinneren? Niet echt aardig van Juffie Jo. Foei.

Oude Langendijk 25

30 april 1666

Ben de hele dag thuis gebleven en niet naar Klopje Jo gegaan. Heb moeder geholpen.

Anthoni van Leeuwenhoek kwam op bezoek, de peetoom van Maria, die zei dat hij gisteren de verjaardag van Maria helemaal vergeten is.

Delft, 1 mei 1666

Maria wordt steeds meer onuitstaanbaar nu ze 12 is. Wie denkt ze wel dat ze is! Vandaag mag zij moeder helpen en moest ik naar school bij die Juffie Jo. Zo wat van gemeen van moeder. Klopje ze dat ik meer moet schrijven in mijn dagboek. Ik weet niet waarom ze dat zei, ik heb het niet gevraagd.

Delft, 4 mei 1666

Ik was bij Klopje Jo en die zei dat als ik beloofde in mijn dag boek te blijven schrijven dat ik dan volgende week mag leren breien bij haar. Ja, ja, ja fijn. Vaerl zei ook al dat het goed is dat ik een beroep als breister ga leren. Net een soort beroep als hij heeft, zei die.

Oude Langendijk 25

5 mei 1666

En als ik dan volgende week mag leren breien, dan kan ik dat duivels kapje gaan maken dat Vaerl lang geleden schilderde. Hoe noemde hij dat ook al weer. Even vragen.

Oude Langendijk 25

6 mei 1666

Vaerl zei, het heet Slapend Meisje en dat hij het maakte in 1657, het jaar dat ik geboren ben. Vaerl zei ook nog dat zijn vader, grootvaer Reynier, die van de herberg en die ik nooit gekend heb omdat hij al dood was op 22 december 1652 lang voor ik geboren ben, zijn schilderij wel noemde Slapende dronken meid aan tafel. Echt waar, dat zei hij. Omdat Vaerl het eerst schilderde met in de deuropening een hond, en in de achterkamer een man. Toen leefde grootvaer nog. En dat zie je nu niet meer, die hond en die man. Ik heb gisteren nog heel goed gekeken, en nee, je ziet er niets van. Grappig heh dat ie dat kan Vaerl, eroverheen schilderen zodat je niets meer ziet. Fijn dat ik volgende week dat duivelskapje kan breien.

Oude Langendijk 25

7 mei 1666

Heb moeder geholpen. Tanneke Everpoel, onze meid, hielp ook mee.

Vaerl zei dat mijn peetoom Pieter de Hoogh ook ons duivelskapje geschilderd heeft. Pieter kocht er net zo eentje bij zijn buurman hoedenmaker Jan Willemsz van Dommele op de Binnenwatersloot 16 Vaerl zei dat de vrouw van Jan, Baertgen Maetens die maakt. Vaerl zei dat ze breister is en ze de kapjes eerst breit en dan vilt.

Nou bij hun zou ik wel willen werken, later. Als ik kan breien.
Oh ja, trouwens, dat schilderij van peetoom heet Kaartspelers in een zonnige ruimte en peetoom Pieter maakte dat een jaar later dan Vaerl zijns. Bijna vergeten.

Oude Langendijk 25

8 mei 1666

Heb moeder en Tanneke Everpoel weer geholpen. Vroeg aan Vaerl of hij me dat schilderij van peetoom kan laten zien. Ik wil graag weten hoe zijn kapje eruit ziet.

Vaerl vraagt peetoom of we dat bij hem op de Binnenwatersloot 14 kunnen zien. Misschien is het schilderij al verkocht. Je weet maar nooit.

Oude Langendijk 25

10 mei 1666

Peetooms Pieter de Hoogh schilderij is ook heel prachtig. Ik ging al bijna bij buurman Jan Willemsz van Dommele in de winkel naar binnen om te vragen of ik bij hun mag breien. Vaerl zei nee, je moet eerst wachten tot je dat kunt, dat breien. En oh ja, we gingen naar peetoom Pieter omdat ik vandaag jarig ben en nu 9 jaar ben. Die dag mag je altijd zeggen wat je graag wilt doen en ik wilde graag naar peetoom zijn schilderij met duivelskapje kijken.

Oude Langendijk 27

11 mei 1666

Vandaag op school bij beguine Jo. Ik mocht eerst niet van moeder want ze vond dat ze mijn hulp weer nodig hadden. Ik ging huilen want vandaag is mijn breileerdag. Toen zei moeder, ach, ga dan maar. Ik was zo heel bang dat ik te laat was. Dus rende ik loeihard de deur uit naar Langendijk 27 en was helemaal buiten adem toen ik binnenkwam dat ik niets kon zeggen. Juffie Jo zei, ga eerst maar zitten dan haal ik je breinaalden als je wel elke dag geschreven hebt in je boek? Ik kon alleen nog ja knikken. En toen kreeg ik ze mijn 4 breinaalden, En een heel klein bolletje wol. Ik moest eerst kijken hoe juffie Jo dat deed. Breien. En toen mocht ik het verder doen. Was nog helemaal niet makkelijk. Maakte wel heel veel fouten. Ik moest het ook weer afgeven en niet mee naar huis nemen. Morgen verder. Hoop ik.

Oude Langendijk 25

12 mei 1666

Oh ja, heb ik vergeten, beguine Jo woont in het Bagijnhof, zei ze en niet naast ons. Ik mag een keertje met haar mee naar het Bagijnhof toe. Als ik beter kan breien, zegt ze.

Oude Langendijk 25

13 mei 1666

Dacht net dat als ik goed kousen kan breien dat ik dan voor Vaerl een paar wollen brei dan kan hij die in de winter over dat andere paar wollen kousen aantrekken in zijn schilder atelier. Dan krijgt hij geen kouwe benen meer. Alle mannen in Delft doen dat. Welke kleur zal ik ze dan maken? Even snel naar Juffie Jo gaan en haar vragen.

*Slapend Meisje met zwart gebreid en gevilt duivelskapje
is een werk van Johannes Vermeer geschilderd in 1657.*

Metropolitan Museum of Art, New York

*Kaartspelers in een zonnige ruimte is een schilderij van Pieter de Hooch, 1629 - 1684,
dat hij 1658 in Delft maakte.*

De vrouw draagt hier een zelfde zwart duivelskapje.

Queen's Gallery, London

Oude Langendijk 25

14 mei 1666

Vandaag moet ik Tanneke Everpoel helpen en Maria die mijn zus is, helpt ook mee. Moeder voelt zich niet goed.

Oude Langendijk 25

15 mei 1666

Moeder voelt zich beter, dus ging ik breien bij beguine Jo. Zei ze dat ze dacht dat zwarte wollen kousen wel goed zouden kunnen zijn voor Vaerl, die kleur past bij alles zei ze. Maar ik vind dat zo saai. Maar ik weet niet hoe ik aan een andere kleur wol kan komen. Misschien geeft moeder me geld en haal ik dan wol in de winkel van Jan Willemsz van Dommele. Misschien geeft Baertgen Maetens me wel een mooie kleur. Zou dat veel kosten? En hoeveel wol heb ik dan nodig.

Oude Langendijk 25

16 mei 1666

Juffie Jo zei dat ik nog wel wat meer moet oefenen met rond breien voordat ik dure wol ga kopen. Dus deed ik dat vandaag. Schrijven gaat ook veel beter nu ik dat elke dag doe. Dus doe ik dat met breien ook. Ik zei dat tegen beguine en toen zei ze, dat als ik deze week nog bij haar oefen, ik dan de naalden en wol mee naar huis mag nemen volgende week. Juffie Jo was vandaag bezig zijden kousen te breien, zo mooi is dat. Zo een prachtige glans. Wil ik ook. Met net zo een relief, ja, zo heet dat, patroon voor boven de klok. Wat zal ik voor patroon bedenken voor Vaerl? Daar moet ik eens goed over denken. Misschien een schilderspalet? Dat is wel moeilijk. Nee.

Oude Langendijk 25

17 mei 1666

Alle dagen heb ik geoefend met breien, had geen tijd om te schrijven want ik moest ook moeder en Tanneke helpen. Maria zei waarom doe je dat? Ze is gewoon jaloers dat ik dat nu kan. En moeder zei dat ze met Tanneke had gepraat en dat Tanneke me kan leren spinnen op een van de 2 spinnewielen die in de waskeuken staan. Als ik dat graag wil. Dan is de wol voor de kousen ook niet meer duur en kunnen Tanneke en ik de wol verven in elke kleur die we mooi vinden. Is moeder niet aardig voor mij, ja ja zeker.

Oude Langendijk 25

18 mei 1666

Tanneke zei mij vandaag dat ze toevallig Elisabeth Jans, de breister, was tegengekomen op De Vlouw en dat Elisabeth Jans nu in het huis op nummer 21 daar in De Vlouw woont van haar tante Jannetgen Jansdr, de oude breister, die dat huis kocht op 1 juli 1604 voor 800 gulden. Zie je wel dat je veel geld kunt verdienen met breien. En dat Elisabeth Jans ook voor Baertgen Maetens werkt. Zei ze ook. We gaan er samen een keer heen om ruwe wol voor het spinnen te kopen. Mag van moeder.

Oude Langendijk 25

28 mei 1666

Tanneke en ik waren bij Jan Willemsz van Dommele. En hebben zijn ruwe schapenwol gekocht.

Oude Langendijk 25

30 mei, 1666

Tanneke leerde me van daag spinnen met Jan zijn schapenwol. Niet makkelijk. Ze is echt aardig, onze meid. Ze heeft heel veel geduld met mij en het spinnewiel in de waskeuken. Eerst hebben we de wol gewassen en gekamd om de vezels te uit elkaar te halen voordat we de wol konden gaan spinnen. Is allemaal heel veel werk.

Oude Langendijk 27

3 juni 1666

Kousen breien bij Juffie Jo van onze gesponnen wol. Juffie Jo zei goed gedaan Elisabeth. Ja, dat zei ze.

Echt waar.

Oude Langendijk 27

5 juni 1666

Beguine Jo vroeg vandaag of ik nog wel elke dag in mijn dag boek schrijf. Ik durfde haar niet in de ogen te kijken want ik zei JA. Maar dat doe ik niet elke dag. Ik brei. En help moeder. Ik kan ook niet alles.

Oude Langendijk 25

8 juni 1666

Ik weet niet wat ik vandaag moet schrijven.

Oude Langendijk 25

12 juni 1666

Vaerl vroeg me vandaag of hij me al verteld heeft over zijn vader, mijn grootvaer Reynier Jansz Vos. Vaerl zei dat ik hem aan zijn vader herinner als ik aan het breien ben. Zijn vader was een caffawever en maakte fluweel van harde zijde. Ik kan me daar helemaal niets bij voorstellen, bij die stof. Ik vroeg of Vaerl een stukje stof daar van heeft, maar dat heeft hij niet meer. Hij zei we zijn een echte Delftse textiel familie.

Oude Langendijk 25

14 juni 1666

Gisteren was het zo heet dat ik niet kon breien. De naalden vielen zo uit mijn handen. Hier schrijven ging pas vandaag. Want ik mocht geen kaars aansteken hier in mijn kamer om dat te doen. Te gevaarlijk zei moeder.

Oude Langendijk 25

15 juni 1666

We hebben de vierdaagse zeeslag gewonnen van de tweede Engels ~ Nederlandse oorlog. Het gevecht duurde van 11 juni tot 14 juni 1666 en admiraal Michiel de Ruyter is nu onze grote held, zei Vaerl.

Oude Langendijk 25

16 juni 1666

Het is nog steeds heet.

Oude Langendijk 25

18 juni 1666

Ik heb moeder en Tanneke geholpen vandaag. In de waskeuken was het lekker koel. Dus hebben we nog wel wol gekamd en gewassen. Dat wel. Zelfs grootmoeder Maria Thins kwam kijken. Wat we aan het doen waren.

Oude Langendijk 27

19 juni 1666

Het is minder heet. Ik was bij klopje Jo die ik al lang niet meer gezien heb. Ze vroeg of ik wel in mijn dag boek schrijf en brei nu het zo warm was al die dagen. Ik knikte maar van ja. Juffie Jo heeft me laten zien hoe ik een hiel moet breien in mijn kous. Dat was wel even lastig. Maar nu weet ik dat ook. Ik ben al bijna een professionele kousenbreier. Als ik weet hoe ik de tenen moet breien dan ben ik dat.

Oude Langendijk 25

20 juni 1666

Mijn oudste zus vroeg me vandaag waarom ik zoveel moeite doe met alles. Ze is een beetje lui, denk ik. Maar we hebben met zijn vieren, moeder, Tanneke, Maria en ik, veel plezier gehad in de keuken. Moeder en Tanneke lieten ons zien hoe we kunnen koken. Dat is ook leuk om te doen.

Oude Langendijk 25

22 juni 1666

Moeder vroeg me vandaag omdat ik nu zo goed kan lezen en schrijven of ik zin heb om mijn zusjes Cornelia, Aleydis en Beatrix te leren lezen en schrijven. Cornelia is 7 jaar, Aleydis 6 jaar en Beatrix is nu 5 jaar en moeder zei het wordt tijd dat ze dat ook zo goed kunnen als ik. Maar ik weet niet. Waarom kan Maria dat niet doen? Zij doet nooit wat.

Oude Langendijk 27

23 juni 1666

Ik vroeg aan juffie Jo wat zij vindt dat ik moet doen met Cornelia, Aleydis en Beatrix te leren lezen en schrijven. Ze zei dat zij wel vindt dat ik dat kan doen. Ze zei neem je 3 zusjes mee hier naar toe dan kan ik je er bij helpen. Zie, dat vind ik wel een goed idee. En juffie Jo zei ook nog dat als ik dat goed doe met mijn zusjes dat ik ze ook kan leren breien. Maar dat wil

ik niet. Echt niet, nee hoor. Dat zei ik ook. En juffie riep toen Ja, ja ja is al goed hoor, Elisabeth..

Oude Langendijk 27

24 juni 1666

Ik heb al mijn 3 zusjes maar gelijk meegenomen vanochtend naar klopje Jo. Juffie Jo zei heel goed Elisabeth. Maar mijn zusje Beatrix snapt er niets van. Ik denk ze er geen zin in heeft om te leren. Dat zei ik ook tegen moeder. Ze zei er niet veel op.

Oude Langendijk 27

25 juni 1666

Toen ik vanochtend mijn 3 zusjes mee wilde nemen naar klopje Jo zei moeder neem Beatrix maar niet mee, Elisabeth, ze is er nog te jong voor. Laat haar maar hier thuis. Ik vond dat prima. Juffie Jo vind ook dat Beatrix nog te jong is. Tja.

Oude Langendijk 27

27 juni 1666

Nu ik mijn zusjes meeneem naar beguine Jo om te leren lezen en schrijven kan ik niet meer mijn wollen kous breien. En ik was al bijna bij de tenen. En ik weet nog steeds niet hoe ik die moet maken. En de andere kant van het paar kousen moet ik ook nog breien. Oh jeemienee. Wat nu.

Oude Langendijk 27

28 juni 1666

Ik zei dit tegen klopje Jo vanochtend dat ik niet meer kan breien. En toen zei ze, Elisabeth, dan kom gewoon één dag of 2 dagen in de week zonder je zusjes dan heb je tijd genoeg om je kous af te maken en de tweede ook. Ja, dat ga ik doen.

Oude Langendijk 25

29 juni 1666

Vandaag heb ik moeder geholpen en mijn zusjes hier in huis laten schrijven. Ze wilden niet en wilden ook liever moeder en mij helpen. Maar dat mocht niet van moeder. Tanneke had een dag vrij gekregen van haar om naar haar eigen vader en moeder te gaan. Die zijn al heel oud.

Oude Langendijk 27

30 juni 1666

klopje Jo vroeg me of ik al zo goed kan schrijven dat ik een patroon van de kous kan op schrijven? Ik zei dat weet ik niet. Ik weet ook niet hoe ik de tenen moet maken. En de hiel ben ik ook weer vergeten, dat is al zo lang geleden weer. Maar een goed idee is het wel, dat op schrijven Dan kan ik thuis kousen maken Of breien waar ik maar wil. Dan neem ik het patroon in mijn zak mee. Kan ik ook bij Baertgen Maetens in de winkel breien of bij

peetoom. Dat vind ik leuk. Juffie Jo zei prima Elisabeth dan doen we dat zo en vertelde me toen hoe ik de tenen moet maken door steken te minderen aan alle 4 kanten van de kous. Niet makkelijk.

Oude Langendijk 25

1 juli 1666

Was de hele dag in bed, ben moe. Grootmoeder Maria kwam kijken hoe het met me ging. Moeder zelfs twee keer. Vaerl bracht me eten vanavond. In bed. Zo heerlijk. Ben nog steeds moe.

Oude Langendijk 25

2 juli 1666

Zo moe. Moeder zegt, ben je ziek? Ik weet dat niet. Wat is ziek zijn? Als je te moe bent om op te staan en te schrijven.

Oude Langendijk 25

3 juli 1666

Nog steeds moe. Mijn 3 zusjes kwamen om te lezen. Dus las ik ze voor uit mijn dag boek. Toen gingen ze snel weer weg. Later kwam een chirurgijn die zei dat hij David de Gorter heet. Die keek naar mij en riep moeder. Elisabeth heeft roodvonk zei die, dat kan nog wel 7 tot 10 dagen, soms kan het ook langer duren.

Oude Langendijk 25

14 juli 1666

Iedereen zegt dat ik nu beter ben van roodvonk. Kan me nergens aan herinneren. Was ik ziek? Ja, zeggen Vaerl en moeder, ik had hoge koorts, keelpijn, hoofdpijn en overal rode uitslag en ik kan me nergens aan herinneren.

Ik ga weer slapen.

Oude Langendijk 25

15 juli 1666

Nergens kan ik mijn gebreide kous vinden in mijn kamer, misschien heeft juffie Jo die nog?

Oude Langendijk 25

20 juli 1666

Vaerl zei vanochtend, nu dat je weer helemaal beter bent Elisabeth, mag je morgen met mij mee naar Pieter Claesz van Ruijven op de Voorstraat 25. Ik wil een tapijt teruggeven. dat ik van hem geleend heb voor mijn schilderij Glas Wijn. En een nieuw tapijt lenen voor mijn portret van Anthoni van Leeuwenhoek dat ik hem al zo lang geleden beloofd heb te schilderen. Ga je mee?

Natuurlijk ga ik mee, veels te leuk.

Voorstraat 25

21 juli 1666

Zuickerkist staat boven de deur van Voorstraat 25 als we daar aankomen. Vaerl zegt dat dit huis van Pieter vroeger een suikerhandel is geweest.

En nu dus de tapijthandel van Pieter is, waar hij boven woont. Zuickerkist is een mooi woord, vind ik. Dus laat maar staan daar. Het nieuwe tapijt dat Vaerl van Pieter leent is een heel ander soort dan hij terugbracht. Beige met zwart en een heel mooi blauw. Past goed bij de kamerjas die Anthoni gaat dragen op zijn nieuwe schilderij, zegt Vaerl. Ik vind dat een mooi tapijt voor over onze tafel, misschien kan Vaerl dat ook kopen. Maar hij zei, nee, ik wil het alleen maar lenen voor de tijd dat ik Anthoni zijn schilderij maak. Ja dan. Niet dus. Pieter is een aardige man, hij gaf Vaerl ook geld voor zijn schilderij.

Oude Langendijk 27

22 juli 1666

Was bij juffie Jo om te kijken of zij mijn gebreide kous heeft. Ze was blij me weer te zien, zei ze, ik was zo lang ziek, en nu weer beter, gelukkig. En ja, ze had mijn kous in een la gedaan toen ze hoorde dat ik ziek was, zodat er niets mee kon gebeuren. Zo aardig, dat klopje Jo is. Ik moest goed kijken naar wat ik al gedaan had en hoe ik verder brei met die tenen. Ik neem die kous mee naar huis.

Oude Langendijk 27

23 juli 1666

Wat een hele fijne dag vandaag. Ga ik naar klopje Jo met mijn zusjes om verder te gaan met lezen en schrijven, kom ik op deze korte heen weg tante Geertruijt Reiniers Vermeer tegen de zus van Vaerl. Ze was heel aardig tegen mij en zei dat ze gehoord had dat ik roodvonk heb gehad en nu beter ben. We stonden zo lang te praten dat klopje Jo zelfs naar buiten kwam om te zien wat er aan de hand was met ons allemaal. Toen zei tante Geertruijt, kom een keertje langs bij ons, Elisabeth, samen met Vaerl. Dat zal oom Anthony Gerritsz van der Wiel en je nichtje Baeyken ook heel leuk vinden. Dat heb ik Vaerl gezegd later toen hij hier kwam kijken hoe het met ons gaat, en die zei, gaan we doen! En later op de terugweg naar huis kwam ik Baertgen Maetens tegen. Ik kom nooit iemand tegen op dit stukje straat. Alleen vandaag. Baertgen zei dat ze een verrassing voor me heeft. En dat ik géén breipatroon hoeft te schrijven, ze heeft iets beters voor me. Ze wilde niet zeggen wat maar dat als ik met Vaerl bij hun hoedenatelier kom, ik rietpen en papier mee moet nemen. Ik zei, gaan we doen! En ook Vaerl zei ook weer, gaan we doen!

Oude Langendijk 25

24 juli 1666

Moeder geholpen samen met Maria want Tanneke moest naar haar eigen zieke oude moeder.

Oude Langendijk 25

25 juli 1666

Vandaag heb ik de tenen van mijn kous gebreid, nu heb ik opeens 11 steken over. Oh jee nee. Ik weet niet wat ik nu moet doen. Morgen vroeg naar juffie Jo gaan en vragen het is al te laat om nu nog naar haar toe te gaan.

Oude Langendijk 25

26 juli 1666

Tanneke is nog bij haar zieke moeder. Kon niet naar juffie Jo gaan. Morgen dan maar. Wel mijn zusjes leren lezen. Ik liet ze gewoon voorlezen uit mijn dagboek hier terwijl we allemaal aan het werk waren in huis. Iedereen moest er om lachen.

Oude Langendijk 27

27 juli 1666

Eindelijk is mijn kous klaar. Klopje Jo hielp me door te laten zien wat ik fout deed. Ik minderde 3 steken in plaats van 2 steken en daarom had ik er elf in plaats van twaalf. En toen dat weer goed was, breide juffie Jo de kous in 5 minuten helemaal klaar. Fijn. En nu kous nummer twee.

Oude Langendijk 25

28 juli 1666

Tanneke is weer terug, haar oude moeder is weer beter gelukkig. Tanneke zei laten we morgen naar breister Elisabeth Jans gaan, als je zin hebt. Ik heb wel zin erin dan neem ik mijn kous mee en laat haar die zien. Wie weet wat zij erover gaat zeggen.

De Vlouw 21

29 juli 1666

Tanneke en ik waren bij breister Elisabeth Jans. Het is een heel leuk huis van haar tante Jannetgen Jansdr, zo een huis wil ik later best hebben. Moet ik dus vele kousen gaan breien. Misschien kan ik daar alvast mee beginnen. En ze verkopen aan Baertgen? Goed idee van mij, dat ga ik doen. Elisabeth Jans heeft ook heel veel ruwe wol van de schapen van een broer van haar. Die broer heeft een boerderij vlakbij Delft. Tanneke en ik hebben een zak vol wol gekregen en Elisabeth wilde er niet eens geld voor hebben. Zo aardig van haar. En mijn kous vond ze ook goed. En ze zei dat ik daar best wel mijn geld mee kan verdienen.. Zeg dat maar tegen Baertgen, zei ze. Ik zal haar dat ook zeggen. Echt aardig is Elisabeth Jans.